
МАРК ВОЈНОВИЧ, српски херој Црног мора

Марко Војиновић (Марк Иванович Војнович, 1750-1805), један од потомака српског краља Стефана Дечанског, био је руски адмирал и један од оснивача Црноморске флоте. Дао је огроман допринос у борби Русије са Турском: учествовао је у највећим поморским биткама тог времена, опсади Бејрута, руској колонизацији обала Каспијског језера; био је војни педагог и капетан личног брода Катарине Велике. „Руска реч“ представља биографију овог великог човека.

Познато је да је међу руским војсковођама и поморским заповедницима, чије је име забележено у историји Русије и везано за руске ратне победе, било и припадника српског народа, као што је, на пример, руски генерал из 19. века Михаил Милорадович. Међутим, ретко ко од тих људи има данас познате живе потомке, а још мање такве који су постали славни као и њихови преци. Један од таквих „руских Срба“ био је Марко Војиновић (у Русији познат као Марк Иванович Војнович), руски адмирал и један од оснивача Црноморске флоте.

Српски род Војиновића у средњем веку је основао Војин, ужички кнез, војвода и један од најугледнијих велможа српског краља Стефана Дечанског. Војин је имао три сина, али једино најмлађи, Војислав, имао је потомство. Тако је много година касније, 1750, у Херцег Новом на свет дошао и наш будући адмирал.

Војнович је у руску службу ступио као двадесетогодишњак, када је 1770. допутовао у Санкт Петербург. У то време се на територији савремене јужне Украјине, Молдавије, на Црном и Средоземном мору водио руско-турски рат (1768-74). Руској морнарици је био потребан већи број професионалних помораца. Управо у то време се за пловидбу у Средоземно море припремала руска ескадра под командом адмирала Спиридова. У њеном саставу био је и нови брод „Свети Георгије Победоносац“ са 66 топова, на којем се као члан посаде нашао и српски мичман (старо звање руске морнарице, у то време у рангу поручника армије) Марк Војнович.

Млади Војнович се тако нашао у тзв. Првој архипелашкој експедицији (под овим називом се подразумевају војни поход и стратешка дејства руске Балтичке флоте у Средоземном мору 1769-74, чији се главни део одвијао у Егејском мору; Егејско море се у то доба често називало „грчки архипелаг“, од чега је и потекао назив целокупне експедиције). За привремену базу ескадре одабрано је грчко острво Парос у Средоземном мору. У зиму 1771. Марку Војновичу је поверена команда над бродом „Ауза“ са 12 топова.

Војнович је био тако успешан заповедник да је, како бележи пререволуционарни историчар Александар Соколов, привукао пажњу не само својих непосредних надређених, него и саме Катарине Велике. Он је у једној поморској бици за кратко време заробио 20-ак турских бродова са товарима хране, дувана и артиљеријске муниције. Војнович је зато убрзо био унапређен у чин лајтнанта (што је у оно време одговарало чину капетан-поручника армије) и поверена му је команда

над фрегатом „Слава“ са 16 топова, са којом је Војнович однео велики број победа. Између осталог, освојио је тврђаву Митилена на острву Лезбос.

Већ 1772. Војнович је добио Орден св. Георгија IV реда (Војнович је иначе био носилац пет руских одликовања). Учествовао је у највећим поморским биткама, као што је битка у Патраском заливу, у којој је уништена читава турска ескадра. Ескадра адмирала Спиридова, у којој је био и Марк Војнович, 1773. је кренула ка обалама данашње Сирије и Либана, где је избио устанак против Турака. Војнович је учествовао у опсади Бејрута, који су Турци након тога напустили и предали га Друзима (религијско-етничка заједница у Сирији).

Када је рат завршен, Војнович је био унапређен у чин капетан-лајтнанта, а неколико година касније, пошто се вратио са Средоземног мора на Балтик, доживео је изузетну почаст: именован је за заповедника личног брода Катарине Велике „Срећа“ (рус. „Счастье“), на којем је пловио до 1780. Исте године је постављен за заповедника Каспијске флотиле и према наредби руског генерал-фелдмаршала кнеза Потемкина започео је оснивање руске колоније на персијској обали Каспијског језера (на територији коју су још у време Петра Великог Персијанци уступили Русији, али коју до тада никада није запосела руска војска). Циљ колоније је било развијање трговинских веза са Индијом. На месту где су се руски морнари искрцали основано је трговинско насеље, које је опстало све до 1921, када су га бољшевици предали Персијанцима, не желећи да наставе политику коју је Руска Империја водила у овом региону.

Живот Марка Војновича ипак су највише обележили и прославили догађаји из 1783. Императорка Катарина је тада потписала указ којим је основана Црноморска флота, након чега је започела изградња бродова у граду Херсону. Марк Војнович је именован за команданта херсонске луке и поверена му изградња брода „Слава Катарине“. Све ове обавезе извршио је са успехом. Од 1786. био је на челу севастопољске ескадре Црноморске флоте. Наредне године започео је нови рат између Русије и Отоманске Империје, који је трајао од 1787. до 1791. Војнович је још једном показао своје способности као поморски заповедник, тако што је код острва Фидониси поразио турску ескадру. Било је то „ватрено крштење“ севастопољске ескадре, окоснице Црноморске флоте. Његовим успесима дивила се и Катарина Велика, која је у писму Потемкину написала: „Успех севастопољске флоте ме је веома обрадовао. Готово је невероватно да смо са тако малом снагом уз Божју помоћ поразили моћно турско наоружање! Шта мислиш, како да обрадујем Војновича?“ Војнович је „обрадован“ Орденом св. Георгија III реда.

Међутим, Војнович је 1790. Потемкиновом одлуком смењен са позиције команданта Црноморске флоте (на његово место је дошао чувени руски поморски заповедник Фјодор Ушаков) и поново именован за команданта Каспијске флотиле. Војнович није могао да поднесе такво „понижење“ и одлучио је да напусти службу у морнарици. Пет година је провео у Трсту на обали Јадранског мора да би 1796. примио позив на највишем нивоу да се врати у Русију, где га је нови император Павел I срдечно дочекао. Наредне године Марк Војнович је постао члан Црноморске адмиралитетске управе и унапређен је у вицеадмирала, а 1801. у адмирала. Исте године је именован за првог директора Црноморске поморске школе и последње године живота посветио је образовању младих помораца. Из службе се повукао 1805. и две године касније преминуо у Витебску (у данашњој Белорусији).

Руски писац Владимир Војнович је његов најпознатији живи потомак. Владимир Војнович се прославио 1960-их песмом „14 минута пре старта“, која је постала омиљена међу совјетским космонаутима и коју је цитирао сам Никита Хрушчов на једном од сусрета са њима. Међутим, најпознатије његово дело је роман „Живот и прикљученија војника Ивана Чонкина“, у којем исмева совјетску армију и совјетску стварност уопште. Као дисиденту, одузето му је совјетско држављанство, после чега је дуго живео у Немачкој. Држављанство је поново добио 1990, након чега се вратио у СССР.